

HØRINGSUTTALELSE FRA HALDENVASSDRAGET VANNOMRÅDE – forvaltningsplan for Glommaregionen 2016-2021

Haldenvassdraget vannområde har behandlet Forvaltningsplanen for Glommaregionen 2016-21 og har følgende innspill til planen.

Målkonflikter

Opprettholdelse av god miljøtilstand i bekker og innsjøer kan være gjenstand for en rekke målkonflikter lokalt, men også nasjonalt. Det er nødvendig at disse spørsmålene blir bedre ivaretatt i endelig forvaltningsplan og tiltaksprogram. Målkonfliktene må tydeliggjøres, og det må fremkomme hvordan og hvem som skal avklare disse. Det bør også fremgå på hvilket nivå konfliktene skal avklares, enten lokalt, regionalt eller nasjonalt nivå. Det handler om å finne et balansepunkt som kan ivareta flere interesser og dette må ansvarlige myndigheter være mer klar på.

Landbruk og vannmiljø

En vesentlig del av næringsstofforenningen til vassdragene på Østlandet kommer fra dyrket mark. Det er en fordel for både vannmiljøet og landbruket at matjord og næringsstoffer beholdes på jordet, men allikevel settes en del av miljøtiltakene i landbruket i direkte konflikt med de nasjonale målene om økt matproduksjon. Det trengs en tydelig avklaring fra sentrale myndigheter om hvor en skal trekke grensen i denne målkonflikten. Erfaringer har vist, at dersom dette ikke skjer, vil denne konflikten bli værende lokalt og skape vanskelige arbeidsforhold for alle parter. Haldenvassdraget har erfart denne målkonflikten ved at forventninger fra politikere og miljø til at landbruket skal følge opp med tilstrekkelige tiltak, mens en del av landbruket ikke har iverksatt aktuelle tiltak pga økonomiske forhold (tap) og signaler om økt matproduksjon. Denne målkonflikten er også vagt formulert i vannforvaltningsplanen som er til høring. Det er et stort behov for en større differensiering av hvilke områder hvor økt matproduksjon skal være styrende, og hvor vannkvalitet skal være styrende. Dette bør baseres på resipientvurderinger og næring- og brukerinteresser. Vannregionmyndigheten må føre denne saken videre slik at ansvar for dette vanskelige spørsmålet får en avklaring.

Industri, næring og vannmiljø

En rekke industribedrifter og mindre foretak kan ha utslipp til resipient. Lokalt behandles det også flere saker der private interesser ønsker å gjennomføre tiltak som kan ha negativ konsekvens for vannmiljø og miljø. Eksempler kan være avfallsanlegg og massedeponier og igjenfylling av raviner. Det kan være utfordrende å balansere verdiskapningen opp mot vannmiljøet. Denne problemstillingen bør synliggjøres i større grad i forvaltningsplanen.

Befolkningsvekst og vannmiljø

I mange kommuner viser framskrivninger at det vil bli en vesentlig befolkningsøkning de neste årene. Dette vil bety økt behov for infrastruktur og fortetting. Med dagens forhold er vannmiljøet i flere områder utsatt for ett stort press med hensyn på blant annet nedbygging av arealer (tette flater) og kapasitet på avløpsnett. Denne problemstillingen bør synliggjøres i større grad i forvaltningsplanen.

Manglende virkemidler

Alle er enige om at det er viktig med rent vann, og mange ganger kan det også være enighet om målet for god vannkvalitet, men vi mangler virkemidlene for å gjennomføre tiltakene. Derfor er det viktig å synliggjøre noen områder hvor det er behov for nye virkemidler, eller der eksisterende virkemidler bør utvikles.

Klimaendringer

Forventede klimaendringer medfører generelt at det vil være behov for å sette inn mer tiltak for å kunne oppnå ønsket forbedring i vannkvalitet. Det er også viktig at det tas høyde for klimaendringene med større nedbørsmengder ved planlegging og utforming av de langsiktige tiltakene som skal gjennomføres.

Forvaltningsplanen beskriver utfordringene knyttet til klimaendringene på en tilfredsstillende måte.

Flom, erosjon og ras:

Flom, erosjon og ras kan tilføre store mengder næringsstoffer til vassdragene. Tiltak mot dette er viktig for å oppnå god vannkvalitet i vassdrag med særlige utfordringer, men vannområdene opplever at det er vanskelig å få gjennomslag for prioriteringer av midler til denne typen tiltak.

Det er derfor et stort behov for å øke de statlige bevilgningene til erosjons og flomforebyggende tiltak i vassdragene. Det bør også avsettes egne bevilgninger til tiltak som skal gjennomføres ut fra miljøhensyn, da slike tiltak i dag må konkurrere om tildeling fra samme pott som tiltak som skal sikre menneskeliv og store materielle verdier.

Det ble bakkeplanert store områder i kornområdene i 1960 og 70-årene. En erfarer nå at bekkelukningene som ble etablert mange steder nå er i ferd med å bryte sammen ved mye nedbør. Dette er svært kostbart å reparere, og det finnes ikke tilskuddsmidler som grunneiere kan søke på som står i forhold til disse kostnadene.

Overvann

Klimaendringene og økt nedbør fører til overbelastning på overvannsnett. Vann må i større grad ledes på overflaten, gjennom vegetasjon og naturlig dreneringssystemer, og frem til vassdragene.

Krav til overvannshåndtering må inn i planverk og utbyggingsavtaler, og dersom det er kommunene som skal håndtere dette, er det behov for økt kompetanse på dette feltet. Det er nødvendig å tydeliggjøre sektoransvaret for overvannshåndtering, spesielt i byer og tettsteder.

Landbruk

Erfaringer fra vannområdene som har vært med i første planperiode (2010 -2015) har vist at det har vært vanskelig å få iverksatt nok landbrukstiltak i sårbare områder.

Regjeringen har varslet en revisjon av produksjonstilskuddsforskriften for landbruket noe som vanskeliggjør å komme med konkrete forslag til tiltak/manglende virkemidler når vi ikke vet hva som blir vedtatt.

Endringsforslagene som har betydning for vannmiljøet er:

- Opphevelse av kravet om ikke å jordarbeide nærmere vassdraget en 2 meter målt horisontalt fra normal vannstand. Dette foreslås erstattet med at det skal være et vegetasjonsbelte mot vassdrag som er egnet til å motvirke avrenning og at dette beltet ikke skal jordarbeides.
- I dag har fylkesmannen hjemmel til å bestemme at foretaket må følge bestemte jordarbeidingsrutiner mv., dersom jorda på en landbrukseiendom ligger i et område med erosjonsfare og innenfor nedbørsfelt til sårbart vassdrag eller sårbart kystområde. Tilsvarende bestemmelse følger allerede av jordlova, og regelen foreslås derfor opphevet i produksjonstilskuddssammenheng. Fylkesmennene kan foreslå videreføring av disse forskriftene/miljøkravene som inntil nå har ligget under produksjonsforskriften og legge de inn under jordloven. Hva som blir resultatet vet vi ikke, men fylkesmannen er usikker på hjemmelen i jordloven slik den er utformet i dag.
- Krav om tilfredsstillende miljøplaner er allerede tatt bort. I disse miljøplanene inngikk blant annet gjødselplan og sprøyteplan/journal i tillegg til flere andre punkter. Gjødselplan og sprøyteplan skal videreføres og fortsatt være krav for å få fullt produksjonstilskudd. Annet innhold i miljøplanene legges inn under KSL (kvalitetssikring i landbruk).

Landbruks- og matdepartementet har også nedsatt et partssammensatt utvalg som skal vurdere miljøtilskuddene med mål om forenkling og mer målretting. Dette utvalget skal avgi sin uttalelse innen utgangen av februar 2015.

Det finnes i dag nok aktuelle tiltak som er mulig å gjennomføre for å oppnå godt vannmiljø, men mengden tiltak som er gjennomført i landbruket har ikke vært tilstrekkelig for å nå målene. Vannområdeutvalget peker på følgende viktige kriterier /manglende virkemidler for å få iverksatt nødvendige landbrukstiltak, og rett tiltak på rett plass:

1. Det må stilles nok økonomiske virkemidler til disposisjon slik at det skal være lønnsomt å være en miljøvennlig bonde og at midlene fordeles på en slik måte at de kommer til anvendelse i de mest sårbare områdene.
2. I de sårbare vassdragene/deler av vassdragene må ordningene om ulike miljøkrav videreføres og evt. utvides. Ulemper for bonden må kompenseres.
3. Veiledning ovenfor bonden må videreføres og styrkes slik at kunnskapsgrunnlaget øker og at en sikrer at en får gjennomført de viktigste tiltakene som har størst effekt.
4. Forskrifter må være tydelige og mindre grad bruk av skjønn slik at en lett kan kontrollere. Eks. jordarbeidingsavstand til vassdrag.
5. Forskriftene må utformes slik at en kan kontrollere at intensjonen er fulgt. Eks. Det er krav om at bonden skal ha en gjødselplan, men kontrollmyndigheten (kommunen) har ikke rett/myndighet til å kontrollere at planen er fulgt.

6. Innføre restriksjoner på bruk av husdyrgjødsel, slam og kjøttbeinmjøl i sårbare vassdrag. Dagens praksis viser at det tilføres langt mer fosfor (unntak for storfegjødsel) enn hva plantene trenger ved bruk av disse organiske gjødselmidlene. Slam bør være en ressurs for landbruket og som landbruket bør benytte for å resirkulere næringsstoffer. Det bør derfor iverksettes forskning/tiltak som kan gjøre slammet til en ressurs i stedet for et avfall.
7. Ansvarlige sektormyndigheter (kommunene og fylkesmennene) må avsette tilstrekkelig med ressurser slik at de kan kontrollere at forskrifter/ miljøkrav overholdes og sanksjonere ved brudd.
8. Vi har etter hvert fått god kunnskap om vannkvaliteten og variasjonene. Det er viktig at en bruker denne kunnskapen til å styre hvor det trengs å iverksette mye tiltak, middels med tiltak eller kanskje en ikke behøver å iverksette landbrukstiltak. Virkemidlene må følge samme måte å inndele på.
9. En opplever økt erosjon i bekke-/elvekanter. Det er grunneiers ansvar å skjøtte bekkekanten på sin eiendom, men dette blir i liten grad utført og ingen kan pålegge grunneier å gjennomføre dette arbeidet. Det finnes i dag svært begrenset med tilskuddsmuligheter. Årsaker til problemene kan også skyldes forhold oppstrøms noe som blir feil å belaste grunneiere nedstrøms. *Det trengs en klargjøring av hvordan en skal få gjennomført disse tiltakene*
10. Det trengs ulike stimulerings tiltak for å øke grasarealet ved sårbare vassdrag. Dessuten må det stimuleres til mer husdyrhold i de områdene hvor det omtrent ikke finnes husdyr slik at en får avsetning på gras på flomutsatte arealer, vegetasjonssoner, etc.
11. Ensidig kornproduksjon over mange år samt store tunge maskiner gir dårlig jordstruktur noe som igjen fører til økt avrenning. Ved å øke grasarealet langs de sårbare vassdragene vil en bedre forholdene betydelig. Dette krever en endring i kanaliseringspolitikken.
12. Økt areal med økologisk landbruk vil virke gunstig på vannkvaliteten.- mer gras, mindre gjødsel og fravær av plantevernmidler. Dette krever satsning fra sentrale myndigheter.
13. Det bør iverksettes et arbeid som skal vurdere fordeler og ulemper ved å innlemme forurensning fra landbruket inn i forurensningsloven.
14. En har i svært liten grad hatt fokus på avrenning av plantevernmidler fra landbruksdrift. Dette er en betydelig forurensning som det må tas mer tak i.

Spredt avløp

En stor andel av boligene i området har private avløpsanlegg, hvorav mange ikke tilfredsstillers dagens renskrav. Disse skal oppgraderes, og det er ulikt hvor langt kommunene har kommet i arbeidet. De fire Haldenvassdragskommunene har gjort jobben med å iverksette opprydding i kloakk fra spredt bebyggelse og blir i all hovedsak ferdig innen 1.1.2016. Noen kommuner bedriver tilsyn av avløpsanleggene som er oppgradert. For å sikre god drift av anleggene er det nødvendig å få på plass en sertifiseringsordning av servicepersonell for private avløpsanlegg. Serviceavtaler bør også kunne utføres av firmaer som er uavhengig av leverandør.

Offentlig avløpsnett

Kommunene er gjennom sine utslippstillatelser forpliktet til å redusere sine avløpsutslipp til ett minimum. Utslipp av avløpsvann utgjør lokalt likevel en vesentlig forurensningskilde til vassdragene. Kommunale avløpstiltak er blant de dyreste og minst kostnadseffektive tiltakene. For kommuner som må gjennomføre store investeringer kan dette oppleves urimelig. Det er imidlertid en rekke avløpstiltak som kommunene må gjennomføre uavhengig av vannforskriften. Det bør imidlertid en statlig finansieringsordning på plass for kommuner som blir pålagt kostbare tiltak med bakgrunn i vannforskriften. For å kunne praktisere dette er det behov for å avklare hvilke avløpstiltak som er utløst av vannforskriften og ikke.

Det er Fylkesmennene som er ansvarlige for å følge opp kommunenes drift og vedlikehold av avløpsnett. Gjennom oppfølgingen sikres god internkontroll, gode planer og bedre gjennomføringsevne for avløpstiltak. Fylkesmennene bør sikres økte ressurser for å kunne føre hyppigere oppfølging og kontroll av kommunene. En felles regional mal for avløpsplaner kunne også være ressursbesparende når kommunene skal utarbeide disse.

Overvåkning

En god overvåkning er viktig for å kunne gjennomføre en kunnskapsbasert forvaltning av vassdragene. I sterkt belastede bekker og innsjøer vil det gjennomføres svært kostbare tiltak for å nå miljømålene. Her er det særlig viktig med tilstrekkelig overvåkning for å gi svar på hvilke tiltak som trengs for å nå miljømålene, om gjennomførte tiltak har ønsket effekt og om vi faktisk har nådd miljømålene.

I vannforskriften stilles det krav om at det gjennomføres en helhetlig overvåkning og at denne skal finansieres etter prinsippet om at forurensere betaler. I Østlandsområdet kommer store deler av næringsstofftilførslene til vassdragene fra landbruksarealene, men det er per i dag ikke etablert noen modell for at landbrukssektoren skal bidra til overvåkingen. Det er behov for en betydelig økning i det statlige overvåkningsbidraget til vannområder med stor landbrukspåvirkning, for å sikre en kunnskapsbasert forvaltning etter prinsippet om at "forurensere betaler".

Administrativ kapasitet

For å få til en god fremdrift i tiltaksgjennomføringen, er det viktig at det er tilstrekkelig administrativ kapasitet innen relevante sektorer. Dette kan være en utfordring innefor flere områder. Avløpsområdet i kommunene oppleves som særlig sårbar i forhold til å rekruttere og beholde fagkompetanse.